

טעימות

הדף היומי

עם הרב אברהם משה הלוי רוט

להערות והוספות: a0527652027@gmail.com

שיעורי "טעימות" מיועדים ללומדי הדף היומי המבקשים להעשיר את הלימוד עם "נושא מעניין לקחת הביתה". הם כוללים נושאים לדיון, פולמוסים, חיזוקים, לקחים, קושיות, הקשרים לפרשת השבוע והמועדים, ועוד ועוד. מטרת השיעורים לעורר שיח תורני גם לאחר שהלימוד הסתיים. בבית או בעבודה, עם האשה או הילדים, בשבתך בביתך ובולכתך בדרך.

השיעורים נמסרים באולפני "קול הלשון" וניתן לצפות בהם באתר, או להקשיב בטלפון 03-6171111 ולהקיש ברצף (משמאל לימין): # 41670658 *
לתגובות והערות, ולקבלת הגליון בקביעות: a0527652027@gmail.com
הפקת הגליונות כרוכה בהוצאת משאבים רבים של עריכה וגרפיקה, ניתן להשתתף בעלויות ובזכויות!

לשון תרגום | מה זה "סליק"?

הגמרא מתחילה "מכדי תנא ממכות סליק, מאי שנא דתני שבועות", מה פירוש המילה "סליק"? עלה. "ואד יעלה מן הארץ" מתרגם אונקלוס "סליק". התנא עלה ממכות, והמשיך אל שבועות. כך לשון הגמרא גם בתחילת סוטה "מכדי תנא מנזיר סליק, מאי שנא דתני סוטה".

מדוע סיום מסכת נקראת "סליק"? כאשר התנא נמצא במסכת מכות הוא "שקוע" בתוכה, וכאשר הוא מסיים אותה הוא "עולה" ממנה.

ואולי, ההתקדמות ממסכת למסכת נחשבת "עליה" ו"טיפוס". "אורח חיים למעלה למשכיל", אדם תמיד עולה ומטפס משלב לשלב, ולכן המעבר ממכות לשבועות נחשב "סליק".

העמקה | וכי "מתפטרים" מדברי תורה!?

הגמרא אומרת שהתנא החל בביאור ידיעות הטומאה משום שכיון שדבריהם קצרים "פסיק שרי להו", כלומר, הוא "חתך" ו"התיר" את החבלים... פירש רש"י: "כלומר, מתיר התנא עצמו מהן ונפטר מהן תחילה". [ציין זקני החבר רבי דוד בונם סומפולינסקי זצ"ל שבבכורות דף י"ג הגמרא נוקטת לשון קצת שונה: "אידי דזוטרן מיליה דבהמה טמאה פסיק ושדי לה" – "חתך והשליך אותה"].

זו לשון מפליאה, וכי דברי התורה הם חבלים מעיקים שצריכים לחותכם ולהתירם ולהיפטר מהם?!... [או לפי הגירסה בבכורות: וכי "משליכים" את הסוגיא!]

אילו היו ידיעות הטומאה נלמדות רק אגב שבועות, היה קצת מקום להבין לשון זו, שהרי יש כאן איזו חובה צדדית לבאר גם את ידיעות הטומאה מלבד עיקר תכלית המסכת שזה השבועות, והתנא רצה להיפטר תחילה מחובתו האגבית הקצרה ולהתחיל את עיקר המסכת. אבל בסוגיא שלנו משמע שידיעות הטומאה ושבועות שתיהן שייכות באותה מידה למסכת מכות הקודמת, אלא שהתחיל בקצרה כדי למהר ולהיפטר ממנה ואז לפנות אל הארוכה, ואם כן אי אפשר לפרש כך. (אכן בפירוש המשניות לרמב"ם משמע שעיקר המסכת באה על השבועות, שאלו הם מדיני הסנהדרין שהתחילו לעסוק בהם במסכתות סנהדרין ומכות, ואילו ידיעות הטומאה אינן אלא אגב שהן כתובות יחד בתורה ודומות זו לזו).

אנו למדים כאן שיש גם יחס כזה אל התורה, "כשור לעול וכחמור למשא". אלו הם "חובות" שלנו, ואנו מבקשים לדאוג למלא אותם ולצאת ידי חובתנו.

מעשה | ה"חובות" של רבי חיים קנייבסקי

בחתונת אחד מילדיו של רבינו הגר"ח קנייבסקי זי"ע הפטיר הרב באמצע שמחת השבע ברכות למחותנו: "איני יודע כיצד אסתדר עם כל החובות שלי" נבהל המחונן מאוד ולא ידע את נפשו. הלך המחונן לחברותא של הרב הרב דב בער"ל וינטרוב וסיפר לו בהתרגשות כי הרב התבטא ואמר שאינו יודע כיצד יעמוד בכל חובותיו, בת צחוק עלתה על שפתי ר' בער"ל, "רבי חיים לא מתכוון לחובות כספיים, אלא לחובותיו התלמודיים, הוא צריך להספיק בכל יום את סדר לימוד בכל חלקי התורה, מלבד לימודיו העיוניים וכתבי החיבורים..."

בימי ספירת העומר רגילים לשמוע שהסיבה שמנחת העומר היא משעורים משום שיצאנו ממצרים בדרגה נמוכה של בהמה שמאכלה שעורים. אבל המהר"ל ב"דרוש על התורה" (נדפס בסוף באר הגולה) כותב זאת למעלייתא: מיד בצאתנו ממצרים אנו מזכירים לעצמנו שלא ביקשנו לנו חירות ושחרור מכל עול, אלא להיכנס לעול נפלא, להיות כשור לעול וכחמור למשא, לשאת על כתפנו את העול והחובות של התורה הקדושה.

נידון | עדיפות לחובה מפורשת בתורה מזו הנלמדת מדרשה

הלשון "שתיים שהן ארבע" מבטאת את החלוקה בין ה"שתיים" המפורשים בתורה – כגון שבועה להבא להרע או להיטיב, לבין ה"ארבע" שלאחר דרשת חז"ל – שהוסיפו גם שבועה לשעבר. וכן לגבי טומאת מקדש: שתיים המפורשות בתורה – שגגת הטומאה, שהן "ארבע" לאחר דרשת חז"ל שהוסיפו גם את שגגת המקדש.

וכתב הפורת יוסף שאין כאן לשון בעלמא, אלא יש בזה נפקא מינה לדינא. שאם חייב שני קרבנות, האחד על שגגת טומאה והשני על שגגת מקדש, ואין לו אפשרות להביא אלא קרבן אחד, יביאו על שגגת הטומאה שהיא מפורשת במקרא והיא חמורה יותר משגגת המקדש שהיא רק מדרשה.

ב"חשוקי חמד" הוציא רבינו הגרי"ז שליט"א מזה שגם בפקוח נפש אם מוכרח לעבור בשבת או על איסור מבעיר או על איסור בונה, עדיף לעבור על איסור בונה שאינו מפורש במקרא מאשר על איסור מבעיר המפורש "לא תבערו אש". עכ"ד.

ויש לעיין האם כן הוא גם למ"ד הבערה ללאו יצאת, שאינו חייב עליה מיתה, ומ"מ עדיף לעבור על איסור בונה במקום פקוח נפש כיון שאינו מפורש במקרא כמו הבערה.

כבוד דודי הגאון **רבי מרדכי סומפולניסקי** שליט"א אמר לי בשם הגאון **רבי אביגדור נבנצאל** שליט"א שמי שעומד רגע לפני סוף פורים ויכול להספיק או מקרא מגילה או משלוח מנות, יעדיף במשלוח מנות מפני שהוא מפורש בקרא משא"כ מקרא מגילה שהוא מדרשה.

חילוק זה בין הנלמד מדרשה לבין המפורש בתורה, מצאנו גם בדברי הר"ן בנדרים דף ת, א שם מבואר בגמרא שהנודר "אשנה מסכתא זו" נדר גדול נדר לאלקי ישראל. ומקשה הגמרא "הלא מושבע ועומד הוא, ואין שבועה חלה על שבועה!" ומיישבת הגמרא "הא קמ"ל, כיון דאי בעי פטר נפשיה בקרית שמע שחרית וערבית, משום הכי חייל שבועה עליה". הר"ן מתפלא, וכי אין מצווה של "והגית בו יומם ולילה בכל רגע ורגע"?

משיב הר"ן: "מכאן נראה לי ראייה למה שכתבתי בפרק שבועות שתיים בתרא דכל מידי דאתא מדרשא אף על פי שהוא מן התורה, כיון דליתיה מפורש בקרא בהדיא – שבועה חלה עליו, והכא הכי קאמרינן כיון דאי בעי פטר נפשיה ממאי דכתיב בקרא בהדיא דהיינו בשכבך ובקומך בקרית שמע שחרית וערבית משום הכי חלה שבועה עליה לגמרי אפילו לקרבן, והיינו דקאמר נדר גדול כלומר לכל דיניו כדבר הרשות".

זוהי עוד נפק"מ בין ה"שתיים" לבין ה"ארבע" שאלו

דרכי לימוד | להתחיל בסוגיות ומסכתות קצרות

בכל אופן, אנו לומדים כאן בדברי הגמרא עצה גדולה בדרכי הלימוד. אם יש אפשרות ללמוד סוגיא ארוכה וסוגיא קצרה, תן עדיפות לסוגיא הקצרה. אחרי שתסיים את הסוגיא הקצרה – אתה תרגיש תחושת הצלחה וסיפוק שתיתן לך כוח ומרץ לקראת הסוגיא הארוכה.

התורה מליאה בסוגיות קצרות ומעניינות שרבים לא מכירים אותן כלל, כל כך חבל שיש כאלו שלא מכירים את תחושת הסיפוק בהכרת סוגיא שלימה ומעניינת.

הרבה פעמים זה נובע מכך שאיננו מוכנים להתמקד במטרות מסוימות, ב"רכישת מקצוע" בתורה. אנחנו רוצים לטעום הכל מהכל, ולכן נאלצים לברור בין רכישת בקיאות בכל התורה או טעימות של עיון והעמקה ממרחבי התורה.

האמת היא, שבדור הקודם היו מצויים מאד תלמידי חכמים שהיו "מומחים לעניין מסויים", אותו הם נשמו, איתו הם ישנו וקמו, אכלו ושתו... לא היתה שם שאלה של "עיון" או "בקיאות", כי הם הפכו את הסוגיא מכל צד ופינה, בעיון ובבקיאות...

דוגמא קטנה: **הגאון רבי רפאל רייכמן זצ"ל** היה המומחה של ירושלים לענייני ארבעת המינים. הוא ידע את הסוגיות ישר והפוך, דיעות הראשונים הכי נדירות היו מוכרות לו היטב, הוא בירר את הנושא גם מבחינה למדנית וגם מבחינה פרקטית. זה היה ה"בייבי" שלו. [כמובן שהיו לו עוד כמה "בייביס" שכאלו... אבל באתי רק לתת דוגמא].

אי אפשר לתפוס הכל מהכל, בבת אחת. לא בעיון ולא בבקיאות. רק כאשר מתמקדים במקצוע אחד: איסור לשון הרע, מצוות כיבוד אב ואם, בל תשחית, בל תשקצו, לא תחנם, דינא דמלכותא דינא, איסורי נישואין, עוסק במצוה, חוקות הגויים, ברכת כהנים, ספירת העומר, משלוח מנות, מזוזה, מעקה ושמירת נפש, וכו' וכו'. יש בתורה מאות סוגיות ממוקדות, שאפשר ללמוד ולהתעמק ולברר אותם "ישר והפוך".

קחו לדוגמא את רבינו הגר"ח **קנייבסקי זצ"ל**, הוא לא החל בסדרת "דרך אמונה" העצומה, אלא בעשרות חיבורים קטנים על סוגיות נקודתיות: עגלה ערופה, חגבים, עבדים, מסכתות קטנות, מעקה, כתובת קעקע, וכן הלאה והלאה. הוא היה מומחה לעשרות סוגיות נשכחות שכמעט לא נגעו בהן.

כאשר אתה "קונה" סוגיא כזו, מסכם אותה בכתב, מעלה את חידושיך והגיגיך עלי גלין (אולי גם מוציא לאור קונטרס קטן), אתה מתחבר אל הסוגיא הזאת, היא נהיית "שלך". תורה דיליה.

ישנתי במקום קדוש זה'. **[רבי ירחמיאל קראם זצ"ל התפעל:**
הרי באותה שינה זכה יעקב אבינו לגילויים והשגות והבטחות
נשגבות, והבטיחו הקב"ה 'הארץ אשר אתה שוכב עליה לך
אתננה ולזרעך, והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה
צפונה ונגבה... כי לא אעזבך אשר אשר אם עשיתי את אשר
דברתי לך', ואחרי כל זה "אילו ידעתי – לא ישנתי". הרי
לנו שלמרות כל ההבטחות וההשגות שאפשר לקבל מהר
הקודש מכל מקום כל זה איננו שווה אם איננו מתנהגים
כראוי במורא מקדש ובהתנהגות מרוממת הראויה לפלטרין
של מלך ומקדשו].

אונקלוס תרגם "ואנכי לא ידעתי" – "לא הויתי ידע" = לא
הייתי יודע, ולא תרגם כפשוטו "לא ידעתי" = לא ידעתי, כי
הוא מפנה כאן ביקורת על עצמו – הכיזד לא הייתי יודע
ומרגיש בקדושתו של המקום.

מעשה | ה"הרגשה" של הגרמ"ל בהר הבית

סיפר לי נכדו של מו"ר הגרמ"י לפקוביץ זי"ע, שלאחר
מלחמת ששת הימים ביקר בעיר העתיקה יחד עם חתנו
הגר"ב קורלנסקי זצ"ל. הם צעדו ברחובות הרובע ה"מוסלמי"
והנה שואל ר' מיכל יודא את חתנו מהו האור העצום שבוקע
מקצה הרחוב? חתנו הביט ולא ראה שום אור בוקע... הם
המשיכו בדרכם ור' מיכל יודא ממשיך להתפלל מהו האור
החזק שבוקע בקצה הרחוב... הם הגיעו ממש קרוב לאותו
"קצה הרחוב" ואז עוצר אותם ערבי אחד ואומר להם: מקצה
הרחוב מתחיל הר הבית, אני יודע שהיהודים הדתיים נמנעים
מלהיכנס שמה...

הרי לנו שבעלי לב טהור מרגישים במקום המקדש את
קדושתו... [אלא שהקב"ה הסתיר מיעקב אבינו על מנת
שיישן שם ויזכה לכל הגילוי והברכות].

התבוננות | מדוע צדקה שייכת ל"פתח הבית"

כאשר המשנה מבקשת לתת דוגמא להוצאה והכנסה בשבת
היא משתמשת ב"עני" ו"בעל הבית". מדוע זו הדוגמא
האוטוטיבית להוצאה והכנסה?

במסכת בבא בתרא מצאנו שכאשר מוטל על הבנים לזון מן
הצדקה הלשון הוא "הבנים ישאלו על הפתחים". מדוע צדקה
תמיד קשורה לפתחים?

אבי-זקן-זקני הגאון הישיש **רבי יצחק פרידמאן ממעזריטש**
זצ"ל ביאר את הפסוק "על פתחינו כל מגדים" שאנו מביאים
לעניים העומדים על פתחינו "כל מגדים". וצריך לזה המדרש

המפורשים בתורה אין שבועה חלה עליהם ואילו הנלמדים
מדרשה אפשר להוסיף ולחייב אותם גם בשבועה.

ביאור | מה השייכות בין "חייב על כל פאה" לבין "שתיים שהן ארבע"

הגמרא אומרת שהשייכות למסכת מכות היא המשנה
שמחייבת על כל פאה למרות שזהו לאו אחד, וכן על פאת
זקן חמש פעמים למרות שאינו אלא לאו אחד. וצריך להבין
איך זה שייך ללשון "שתיים שהן ארבע". הרי כאן זהו "אחד
שהוא שתיים" או "אחד שהוא חמש".

לפי דברי ה"פורת יוסף" (הנזכרים בקטע הקודם) נראה
שהדמיון הוא במהות הדבר, גם לגבי השחתת פאות הראש
או הזקן יש כאן חיוב מפורש בקרא ש"הוליד" חיובים נוספים
מדרשה. שהרי לפי פשוטו אינו חייב אלא אחת (בהתראה
אחת או העלם אחד), שהכל הוא לאו אחד, ורק מדרשת
חז"ל למדנו לחייבו על כל פאה ופאה בפני עצמה. עיין היטב
בדברי הריב"ן מכות כ, א ובמהרש"ל ומהר"ם שם.

פנימיות | מדוע העלם טומאה חמור מהעלם מקדש

מבואר בגמרא שלנו ש"העלם טומאה" חייב לכולי עלמא
קרוב, אבל "העלם מקדש" נלמד רק מדרשה והוא תלוי
במחלוקת רבי עקיבא ורבי ישמעאל.

לכאורה הפירוש בזה הוא שכאשר אדם נכנס לבית המקדש
או ניגש לאכול בשר קודש – הרי הוא אמור להתמלא במורא
ויש עליו תביעה לבדוק היטב האם זכורה לו טומאה.

לעומת זאת כאשר הוא יודע שהוא טמא אינו צריך להלך
"על ביצים" שמא יתקל במקום המקדש או במאכל קדוש, כי
"מהיכי תיתי" שיש כאן דבר קדוש לפניו.

מוסר | התביעה לדעת ולהכיר בקדושת המקום!

מבואר בגמרא שלדעת רבי ישמעאל אדם נתבע גם על
"העלם מקדש", ומבואר בסוגיות שגם כשלא קדמה ידיעה,
צריך הוא כפרה על שגגתו. מהיכן היה לו לדעת שיש שם
מקדש?

אנו רואים שיעקב אבינו תבע את עצמו "וירא ויאמר מה נורא
המקום הזה ואנכי לא ידעתי" וכתב רש"י 'שאלו ידעתי לא

לאות ולהבדלה שלא יושפעו ויניזקו ממכות מצרים פנימה אל תוך הבתים. ושמעתי מאחי **הגאון רבי אלימלך הלוי שליט"א** שזהו פשר דברי הרמב"ן המופלאים בסוף פרשת בא שהמזוזה מעידה על יציאת מצרים, ורבים ראו כן תמהו, הרי אין הזכרת יציאת מצרים במזוזה. אבל העניין שהמזוזה היא שמירת הפתחים שנתחדש ביציאת מצרים כשפסח ה' על הפתחים ונתן על פתחינו כל מגדים.

מהדף היומי | לקראת פסח שני הבעל"ט, צריך לאוכלו על השובע?..

למדנו בגמרא ש"השובר עצם בטמא אינו לוקה". והנה, בימים אלו כולנו בציפיה דרוכה לביאת המשיח לזכות לקיים פסח שני (למ"ד שבכה"ג שהיו אנוסים ורחוקים יש פסח שני ברוב ישראל). והנה, הדבר תלוי אימתי יבוא משיח, אם נספיק להיטהר עוד לפני פסח שני יהיה אסור לשבור בו עצם, ואם ניאלץ להקריבו בטומאת הציבור (למ"ד שפסח שני דוחה את הטומאה, עכ"פ בטומאת הציבור) – הרי יהיה מותר לשבור בו עצם.

ונפק"מ נוספת מזה, במה שצריך לאכול הפסח על השובע, שלדעת הירושלמי הוא מפני הגזירה שאם יאכלנו כשהוא רעב שמא יבוא לשבור עצם. אכן, אם נקריב הפסח בטומאה לכאורה לא יהיה דין זה, ויהיה אפשר לאכול הפסח גם כשאנו על השובע.

ש"על פתחינו כל מגדים" אלו מזוזה וחנוכה, שבחנוכה אנו באים לקדש את פתחי הבתים במצוות מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל.

והנה, כתב המג"א (סימן תר"ע) שנהגו הנערים העניים לסבב בחנוכה על הפתחים, ויש לעיין מדוע נקט לשון זו 'לסבב על הפתחים' ולא כתב שנהגו ליתן צדקה לנערים עניים בחנוכה, ולפי דברי זקני הדברים מאירים, כי עיקר הטעם בשביל להוסיף במצוה זו של חנוכה המתקיימת בפתחי הבתים 'על פתחינו כל מגדים' ולסלסל בה עוד ע"י קיום מצות צדקה בפתחי הבתים.

ויש לומר, שכל זה כנגד ציווי היוונים לכתוב על בריחי הפתחים שאין להם חלק באלקי ישראל כדאיתא במדרש מעשה חנוכה ג', ובספר חשמונאים איתא שהיוונים העמידו צלמים בפתחי הבתים, והרמ"מ כשר הביא ע"ז שכן היה מנהג היוונים שעבדו ל'אלוהי הרחוב'... להעמיד צלמים בפתחי הבתים. הרי שביקשו היוונים לטמא את הפתחים דוקא, וכנגד כל זה הקפידו בחנוכה על קדושת פתחי הבתים, במזוזה ונר חנוכה ונתינת צדקה על הפתחים.

הוי אומר בני ישראל הקפידו לשמור על פתחי הבתים שלא תיכנס השפעה מהרחוב פנימה, וייחדו את עיקר הפתח להכניס את כלי העניים על מנת למלא אותם בכל מגדים ולהוציאם אליהם. שתהיה ההשפעה מהבית החוצה ולא מהרחוב פנימה.

ובאמת יסוד העבודה הזו קיבלנו בליל הסדר "ופסח ה' על הפתח", עיקר רחמי ה' היה על **פתחי** הבתים, ששם היו הדם